

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője **Rózsa Sándor** főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Ev. ref. tanítók országos egyesülete.*

Az ezredéves ünnepek hullámverései közt szélcsend alatt vitorlázunk mi magyar reformátusok a kikötő felé, hol egy kevés nyugodalmat, enyhet reménylünk találni a hosszú vergődés után, melybe a társadalmi és politikai élet sokféle kialakulásai taszították nap-nap után tépelődő lelkeinket.

Sok helyen fel-felcsillan egy reménysugár s azt mutatja a zavar szemléletébe elfáradt látó érzékünknek, hogy öntudatosabb élet kezd felpezsdülni, erősebb protestáns érzület igyekszik lábra kapni úgy társadalmi, mint egyház- és iskolakormányzati tevékenységünkben, s az a karakterisztikus vezetőképesség és szervező ügyesség, mely tanügy terén a multban kiválólag a mi sajátunk vala, kezdi magát kihámozni „modern alkalmazkodásnak“ keresztelt, de tényleg elaltatásra, és csendes kimulásra berendezett selyem bugójából, melyet oly sok „bölcshangzó“ hangzatos címek alatt reá erőszakolt.

Az egyetemes tanügyi bizottság megalkotása — habár jó részben tanügyi gyakorlati férfiak nélkül — ezen bizottság szervezkedése, első akciója, a népiskolai napirendű kérdésnek dr. H. Kiss Kálmán kezébe utalása, mind azt mondják, hogy: reméljük s bizva-bizzunk egy jobb jövőben.

Ez a remény, ez a bizalom, ugyancsak előlegezett s nem tudjuk nem válik-e egy nagy és keserű csalódássá; de elvégre annyi kapkodás után reánk már az is vigasztaló, ha némi kis reményre alapot találhatunk.

Azonban nem magas tanügyi politikáról kívánok én most szólni, hanem beszélek in domo a magunk dolgairól, a reform. tanítóknak ez

* E cikk még az előbbi hét folyamán, lapunk legutóbbi számának megjelenése előtt küldetett be hozzánk. Szerkesztő.

idő szerint legelső kérdéséről, az országos egyesületről.

Nehezen jutottunk el idáig; legalább két pár év óta vajudik az eszme, míg ma egyszer aztán a megvalósulás pillanatához értünk vele. Sokat kellett küzdeni önmagunkkal, a tanítóság házi tüzhelyének küszöbén belől akadtak elegenden, kik részint csüggeteg lélekkel fogadták az eszmét, részint elvi szempontból, — megbabonázva az egyetemes államosítás nagy gondolatától — elle-nezték a törekvést, veszélyt keresve és látva e látszólagos széttagoaltságban a hazai tanítóság egyetemes működésére nézve.

Az előbbieket felbuzdítani könnyebb feladat volt, mint az utóbbiakat meggyőzni, de elvégre is oda jutottunk, hogy ma a reform. tanítóság nyolcztizedrésze szívéből üdvözli az országos egyesület megalakulását.

Az alakulás, a szervezkedés meg is fog történni a tanügyi kongresszus helyén és idején Budapesten júliusban, mert a megerősített alapszabályok kezeink közt vannak, az ügyvezető elnökség 1000 példányban ki is nyomatta. (Kapható Szekeres József könyvtárusnál Kisújszállás, ára 10 kr.)

Most csak az a kérdés: milyen hangulattal kíséri közönségünk a tanítóság tömörülését? és minő érzelmekkel fogadja a testületnek első megjelenését? mert kétségtelen dolog, hogy a reform. tanítóság, bár a tanítók érdekeit nem hagyhatja ki számításából, magasabb célú tüzött maga elé, mikor megpendíté az országos egyesületté való szervezkedést, mint csak az, mely kizárólag az egyéni, vagy testületi érdekek szűk határai közt mozog és a mely egyoldalúvá s végkifejlődésében inkább károsná, mint hasznossá tenné a reform. tanítók működését. Nem, nem ilyen cél lebegett szemünk előtt! . . . A reform. népoktatást kívánjuk itt első sorban szolgálni,

próbáljuk e téren — mint gyakorlati emberek — itt-ott előteremteni azt a csepp olajat, mely nélkül egész oktatási szervezetünk csak döcögve, bizonytalan mozgással halad. És ezt a csepp olajat sem erőszakoljuk mi — mert ezt nem is tehetjük — senkire, hiszen csak tanácskozunk, magunkat műveljük, egymást felvilágosítjuk, sok téves felfogást eloszlatgatunk s mindenek felett a reform. egyháznak és iskolának tisztességét és becsületet szerezni igyekezünk.

Megállapodásaink — természetes, — hogy nem maradnak véka alá rejtve, hanem mikor szükségét látjuk, vagy érezzük, javaslatainkkal vagy kérő leveleinkkel — alkotmányos jogunkkal élve — felkeressük felsőbb hatóságainkat, kormányzó testületeinket, kik aztán végérvényesen határoznak beadványaink sorsa felett.

Mint testület is hát anyaszentegyházunk és iskolánk szolgálatába állván, joggal remélhetjük, hogy úgy a lelkeszi kar, mint egyházi életünk más tényezői örömmel üdvözlendik a reform. tanítók országos egyesületét és előlegezni fogják részére azt a bizalmat, mely nélkül el sem indulhat s működését siker nem koronázhatja.

Az országos egyesület alapszabályai nyíltan kijelölik a célt, mely szemünk előtt lebeg. Kijelölhet az mindenkit, mert míg egyfelől az egyháziasság ápolását, az ifju nemzedéknek magyar reform. szellemben való nevelését tekintjük feladatunknak és az egyház ősi alkotmányához ragaszkodásunkat: addig másfelől — a hazai tanügy és tanítók egyetemes érdekét tekintve — távol minden szeparatiztikus törekvésektől, mindég egy táborban küzdünk, azokkal, kik a nevelés-oktatás mezején nagy nemzeti célok megvalósítását tűzik maguk elé feladatul. Ilyenkor nem vagyunk külön egyesület, hanem leszünk mindég az egyetemes tanító gyűlés tagjai.

Szükséges ezeket itt hangoztatni, mert — csodálatos dolog, — alig illettek még testületet annyi méltatlan gyanúsítással, mint a ref. tanítóságot, midőn megindítá az egyesülésre vezető mozgalmat. Bent az egyházban kifelé gravitálással vádolták, sőt itt-ott árulóknak is bélyegezték őket s mint szétbontó elemet, be is vádolták a zsinat előtt; kint pedig szeparatiztikus törekvéseket hánytak szemére s azt mondták, miszerint példájával széttagozza a hazai tanítóság egyetemét. Egyik vád, mint másik, képzelődés. Az első helyen himet varrtak egy-két meggondolatlan egyén szájhősködéséből vagy éretlen nagy mondásaiból s azonosítottak vele az egész testületet; a másik helyen elfeledték a már régóta megszervezett római kath. tanítók országos egyesületét,

melynek jobb része mindég tagja az egyetemes gyűlésnek is, s különösen kitörölték emlékeztetőkből, hogy a reform. tanítóság már természetes magyarságánál fogva sem szolgálhat magyar állam ellenes törekvéseket.

A reform. tanítóság egységének országosan megadja hivatalos szervezetét, s működését első sorban egyházunk hű fiainak s azután a magyar társadalomnak bizalmába és pártfogásába ajánlja. Kéri különösen a lelkesz urakat, — mint a küzdő téren osztályosait, — hogy testvéri jó indulattal támogassák a jó és nemes igyekezetet.

Áldás legyen egyházunkon! áldás rajtunk és minden munkánkon!

Sinka Lajos.

TANÜGY.

Vegyes tanügyi hírek.

* *A debreczeni tanári kör* május 23-án tartott évzáró gyűlésében a jövő évre egyhangú felkiáltással megválasztotta a folyó évben működött tiszti kart, u. m. Dóczi Imre ref. főgymn. igazgatót elnöknek, Cserhalmy József r. kath. gymn. igazgatót alelnöknek, Harmath Gergely főreáliskolai tanárt pénztárosnak és dr. Kardos Albert főreálisk. tanárt titkárnak. A gyűlést társas vacsora követte, melyet Géresi Kálmánnak tiszteletére rendezett a kör a helybeli összes tanintézetek tanárainak részvételével, abból az alkalomból, hogy Géresi a debreczeni kir. tankerület főigazgatójává kineveztetett.

* *A Géresi Kálmán* tankerületi főigazgatóvá történt kineveztetése folytán megüresedett tanszék betöltésére nézve, a mely egy régibb rendszer maradványaként még közös volt az akadémiával és a főgymnasiummal, azt a javaslatot terjesztette a főiskolai tanári karok közös gyűlése az egyházkerületi közgyűlés elé, hogy úgy a gymnasiumban, mint az akadémián egy-egy rendes tanszék szerveztessék, amott a magyar nyelv és irodalom és a történelem tanítására, itt pedig a történelmi tudományok előadására. A gymnasiumban ezt az intézkedést szükségessé teszik a középiskolai törvények, a melyek a középiskolában az osztályok számához képest megszabják a rendes tanárok számának minimumát, az akadémián pedig az utóbbi időben elhanyagolt bölcsészeti képzés érdekei szintén sürgősen igénylik legalább egy történelmi rendes tanszék felállítását.

* *A debreczeni főgymnasium* VIII. osztályában az osztályvizsgálaton 60 növendék közül az osztály ismétlésére utasított egy, javító vizsgálatra utasított négy növendék; érettségi vizsgálatra bocsátott ennél fogva 55 ifjú, kik az írásbeli vizsgálaton mindnyájan meg is jelentek. Egy magántanulóval és négy, tavaly a vizsgálat ismétlésére utasított tanulóval együtt összesen hatvanan fognak az idén érettségi vizsgálatot tenni.

* *A gymnasiumi felügyelő* nyugdíjügyét a most ülésező egyházkerületi közgyűlés lesz hivatva megoldani. Az a javaslat azonban, mely e tárgyban az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztett, nem szerencsésen választotta meg a kérdés megoldásának módját, mikor a felügyelő nyugdíjigényével való ellátásának terhét csupán a debreczeni főiskolára, a melynek különben is csak a gymnasiuma esik a felügyelő hatáskörébe, és

pedig a főiskola tanári nyugdíjalapjára kívánja hárítani. A mellett, hogy ez az intézkedés beleütközik a nyugdíjalap jogi természetébe, egyáltalában nem méltányos, hogy ez az összes kerületbeli gymnasiumok és leány iskolák fölé állított intézmény költségei csupán egyetlen egy intézetre háríttassanak, akármelyik legyen is az. Mi ezt az ügyet, a melynek megoldását, mint magát a felügyelői intézményt, igen fontos tanügyi érdeknek tartjuk, csakis úgy véljük igazságosan és megnyugtató módon elintézhetőnek, ha a felügyelő nyugdíjigényének a biztosításához az egyházkerületen kívül magok az egyes intézetek fentartó testületei és tanulói is hozzájárulnak, a mint ez az országos tanári nyugdíjintézet szervezetében is keresztül van vive.

* **Tömeges tanári előléptetések.** Félhivatalosan jelentik, hogy az imént szentesített új költségvetés alapján a közoktatási minisztérium tárczájából fizetett középiskolai tanároknál 110 előléptetés és rendes tanári kinevezés történt, a mely kinevezések a napokban fognak közzététetni. A fejlesztésben levő vagy állami kezelésbe átvett középiskolák tanszékeinek betöltése után ismét lesznek előléptetések.

* **Jutalom a tanítóknak.** A törvényhozás oly tanítók megjutalmazására, kik főképp nemzetiségi vidékeken a magyar nyelv terjesztése körül buzgalmat fejtenek ki, nagyobb összeget szavazott meg. Ez összegből Wlassics miniszter legutóbb száz tanítót, illetőleg tanítónőt részesített 50—5 frtnyi jutalomban.

* **A báró Eötvös-collegium,** mely a tanárképzés terén, noha fiatal intézet, már is nagy haladást tett, mint a Tanáregyesületi Közöny írja, már a jövő tanévvel bővülni fog. Most 30 hely van szervezve s szeptemberben már 40 jelölt fog benne helyet találni. Ha így lesz, talán remélnünk lehet, hogy protestáns ifjainknak is több tér fog engedtetni az intézetben, mint eddigelő történt.

r. v.

KÖZÉLETÜNK.

Jelentés

a hódmezővásárhelyi ref. egyházi jótét-egyesület 1895-ik évi működéséről és állapotáról.

Az elmúlt 1895-dik évvel egyesületünk fenállásának 8-ik esztendejét töltötte be.

Szerényen és minden feltűnés nélkül munkálkodtunk ez évben is kitűzött céljaink elérése végett, miben tagtársaink évi díjain kívül főképp ref. egyházunk, özv. Faragó Sámuelné B. Kiss Sára és Nagy Juliánna asszonyok s a helybeli pénzintézetek voltak segélyünkre. Alapító tagjaink sorába lépett id. Szél János száz forinttal.*

Az év elején föllépett inség enyhítésére 500 forintot bocsátottunk a városi tanács rendelkezésére, hogy abból azon gyámoltalanoknak, kiknek kenyerök és tüzrevalójok elfogyott, felekezeti különbség nélkül segélyt utalványozzon. E segélyt 2—5 frtos részletekben pénztárnokunk osztotta ki február havában, az e célból hozzánk utalt inségesek közt. Ezenkívül a hideg idő beálltával december

* Az Egyesületnek tagja lehet mindenki, ki magát az egyesület elnökénél (Szeremlei Sámuel lelkész) vagy pénztárnokánál (Molnár Ferencz, leánytanító a postával szemben) szóval vagy írásban jelenti, vagy a hozzá küldött tagdíj-fizetésről szóló nyugtát kiváltja. Az alapító tagok egyszersmindenkorra 100 frtot, a rendes tagok évi 2 frtot, a pártoló tagok legalább évi 50 krt fizetnek. Bárminemű adományok és segélyezések ügyében a nevezett tisztviselőkhöz lehet fordulni.

elején a gyámoltalan szegény népiskolai tanulókat ruhaneműekkel elláttuk, nevezetesen 53 fiu és 51 leánygyermek közt kiosztottunk 145 drb ruhaneműt, vagyis 22 fiu-kabátot, 11 leány-kabátot, 14 nadrágot, 10 télikendőt, 10 fejre való kendőt, 25 pár csizmát, 10 pár cipőt, 10 pár téli harisnyát, 13 szoknyát, 10 ujjas szoknyát és 10 kötényt. Ez utóbbiaknak nagy részét (10 pár cipőt, 10 pár harisnyát, 10 télikendőt, 10 fejre való kendőt, 10 ujjas szoknyát és 10 kötényt) Nagy Juliánna asszony ajándékozta. De még sok szegény tanuló maradt így is kellő téli ruha nélkül, kiket költség hiányában nem voltunk képesek azzal ellátni. Népiskolai tanszerek címén 278 tanulónak 321 drb új és használt kézikönyvet osztattunk ki a szegény gyermekek között 76 frt 12 kr. értékben.

Egyébként működésünket s vagyoni állapotunkat a lefolyt évfől a következő pénztári adatok tüntetik fel:

Bevétel.

Mult évi pénzmaradvány	398 frt 22 kr.
Tagdíjakból	49 „ 50 „
Tőkeamatból	200 „ — „
Adományokból, a ruhacikkiken kívül .	52 „ 50 „
Az egyházi pénztárból	140 „ — „
Templomi és egyesületi perselyekből .	46 „ 98 „
Népbanki könyvön, közalap : 3064 frt	
41 kr., árvaházi alap : 769 frt 17 kr.,	
a tizenkét temetkezési társulat alapítványa : 1129 frt 60 kr., összesen . .	4963 „ 18 „
Összesen	5850 „ 38 „

Kiadás.

Szegény tanulók ruhái	176 frt 32 kr.
Szegény tan. ujonnan beszerzett könyvei	25 „ 67 „
Árvák segélyezése	60 „ — „
Inségesek segélyezése	500 „ — „
Kezelés, elegyesek	73 „ — „
Pénzmaradvány az év végén, egyenleg .	5015 „ 39 „
Összesen	5850 „ 38 „

Az a körülmény, hogy egyesületünk kebeléből a ref. nőegylet kiválva önálló testületté alakult s hogy városi szeretetház állított fel, melyben a ref. árvák is kellő gondozásra találnak, valamint az egyesület körében szerzett némely tapasztalatok alapszabályainknak több ponton való módosítását teszik szükségessé. Ide vonatkozó javaslatainkat az előttünk álló közgyűlés elé fogjuk terjeszteni. E javaslatok közt van az is, hogy mindenki addig marad az egyesület tagja, míg a tagdíjat fizeti s hogy az árvaházi alap kamatainak $\frac{4}{5}$ -öd része addig, míg külön ref. árvaház létesíthetnének, szegény árvák istápolására felhasználható.

Tisztviselőink működési ideje ismét letelvén, a közgyűlést kérem, hogy azokat, kikre továbbra az egyesület ügyeinek vezetését és kezelését bizni óhajtja, már a módosított alapszabályok alapján szíveskedjék megválasztani.

Midőn e helyen is mindazoknak, kik szegényeink gyámolításában mint tagok vagy ajándékozók segítségükre voltak s kik az egyelet dolgait az elmúlt évben is szokott hűséggel és buzgalommal intézték s ellátták, szíves köszönetet nyilvánítok, s egyesületünkre, valamint minden jötevőnkre és munkatársunkra Istennek áldását kérem, vagyok

H.-M.-Vásárhelyen, 1896. április 13.

Szeremlei S.

lelkész, a Jótét Egyesület elnöke

Az erdősádoi ünnepek.

Erdősádoi az ezredévi örömnep f. hó 14-én lélekemelő jelenségekben gazdagon s valóban meghatóan folyt le. A grófi kastély homlokzatán messze ellátzó nagy nemzeti lobogó lengett; az ott élő kevés számú, de annál lelkesebb magyarság szintén szerzett egy kiválóan szép nemzeti zászlót, melyet ez alkalommal szenteltünk fel; s a nemrég alakult kis magyar iskola is fennen lobogtatta zászlóját.

A grófi kastély isteniszteletre használt terme zöld lombokkal, virágfüzérrel, szép koszorúkkal, és magyar vezérek képeivel, ország címerrel, feliratokkal, s apró kis zászlókkal volt díszítve.

Az ünnepély, melyen a község lakosságának magyar része vallás különbség nélkül megjelent, s díszes magyar női ruha is volt látható, d. e. 10 $\frac{1}{2}$ óraker kezdődött, istenisztelettel, melyet Gergely Károly nagybányai lelkész végzett. Erre következett az iskolai ünnepély, meg a zászló-szentelés, melyeknek egyes megható jelenetei alatt a Degenfeld grófi, Blomberg bárói család s a jelenlevő összes közönség szemeiben méltó örömkönnnyek ragyogtak. Az iskolás gyerekek mintegy 40-en voltak jelen, s hazafias dalokkal, szavatokkal, történeti és földrajzi ismereteik bemutatásával adták jelét szorgalmuknak s előhaladásuknak. A három szép reményű kis gróf fiu az „Ezer év,” az „Árpád álma,” meg a hazaszeretetre tett „Fogadás tétel” értelmes és hatásos elszavalásával tünt ki.

Szabó Mihály, segéd lelkész és nevelő, zászló-szentelési szép beszédet s megható imádságot mondott; a kis magyar iskola tanítója, Belényi Gábor, az ezer év történetéből tartott népszerű felolvasást.

A zászlóanya, gróf Degenfeld Sándorné, báró Wesselényi Terézia urnó volt, kinek Gergely Károly nyújtotta át rövid néhány szó kíséretében a magyar zászlót, melynek ott az Ő Méltósága környezetében kiváló jelentősége van. A grófné, mint zászlóanya, meghatóan tette fel a zászlórudra szép koszorúját s habos selyem fehér szalagját, és a „haza felvirágzását óhajtvá,” verte bele az első szeget.

Az ünnepély 11 $\frac{1}{2}$ óraker a „Szózat” lelkes elének-lésével végződött. Ezt azután a grófi kastélyban dísz ebéd követte, hol az ű magyarok „nagy áldomása” példájára alkalmi felköszöntők hangzottak. Délután pedig a grófné Ő Méltósága, Szaitz István tisztartó és egyházi gondnok ügyes rendezése mellett, a kis iskolás gyerekeket vendégelte meg a zöld erdőben; hol a gyermekserget meg a nép, vidám zenészó, táncz és tréfás játékok mellett estig mulatott, s este az ünnepélyesen fölavatott szép zászló lobogtatása, meg a Rákóczy-induló vidám hangoztatása közben tért haza.

Gróf Degenfeld Sándor alapítványa.

Az erdősádoi ünnepek hatása nem enyészett el a leszálló nappal, sőt nem fog elenyészni a milléniumi esztendővel sem; mert a lefolyt ünnepi szép jelenetekre maradandó becsü koronát tett fel Gr. Degenfeld Sándor Ő Méltósága, azon kijelentése által, hogy az ezredévi örömnep emlékére 1000 frt, azaz ezer forint alapítványt tesz, mint egyházmegyei gondnok, a nagybányai ev. ref. egyházmegye pénzforrásokban szűkölködő szegény közpénztára javára, hogy ennek kamataival a csekély népségű, kis egyházak közterheit könnyebbithesse.

Méltóbb befejezést alig adhatnék e kis füzetkének, mint ha ezt az igaz magyar főurhoz méltó áldozatkész-séget, a nemes Grófnak, egyházmegyénk nevében addig is, míg az egyházmegye közgyűlése ünnepélyesen meg-

köszönné, lelkem teljességéből, őszinte hálás érzellemmel megköszönöm; hitsorsosaimnak, s a protestáns egyház fontos hivatását ismerő minden magyarnak tudomására hozni sietek; és kifejezem mindnyájunk közös hű óhaj-tását, hogy a nemes grófit és családját a jó Isten halmozza el a jövő ezredévben ezer meg ezer áldásával.

Gergely Károly,

ev. ref. egyházmegyei főjegyző.

IRODALOM.

Megjelentek: 1. *Emlékezés gyakorló lelkési pályámra.* Rendkívüli alkalmakra készült és elmondott dolgozatokból. Irta és elmondta *Bartha Mór*, volt gyakorló, most nyugalmazott ev. ref. lelkész. Bolti ára fűzve 2 frt, kötve aranyvágással 2 frt 50 kr. Kapható szerzőnél, Debreczenben, vagy bizományban Csáthy Ferencz és Társa könyvkereskedésében, Debreczen.

2. *A magyarországi középiskolák multja és jelene.* A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából az ezredéves ünnep alkalmára írta *dr. Fináczy Ernő*. Budapest. Hornyánszky V. 1896. Ára 1 frt 50 kr.

3. *A Qualitativ érzelmek Psychológiája.* Irta *dr. Székely György*, a sárospataki akadémián a bölcsészet és esztetika ny. r. tanára. Ára 2 korona. Sárospatak. Kiadja Steinfeld Jenő. 1896.

Mindezeknek bővebb ismertetésére visszatérünk. Megjelentek továbbá:

1. *A tiszántúli ev. ref. egyházkerület statisztikai állapotának kimutatása* 1896. évre. Debreczen. 1896. A szokásos tartalommal.

2. *Petőfi Sándor költeményei.* Millenniumi olcsó kiadás. Négy részben: I. Hazafias költemények. II. Szerelmi költemények. III. Elbeszélő költemények. IV. Leiró költemények és népdalok. Budapest. Az Atheneum r. társaság tulajdona. A költő arcképével s még néhány illusztrációval ellátott kis nyolczadrét alakú kiadás által, melyet *Havas Adolf* rendezett sajtó alá s látott el előszóval, jó szolgálatot tett a kiadó társaság mindazoknak, a kik a nagy költő munkáihoz könnyű szerrel, egy csinos piros színű vászonkötésű, tömör, de tiszta nyomásu vaskos könyvecskében olcsó áron hozzájutni akarnak. A kötet ára 1 frt.

3. *A magyar nemzet hivatása.* Emlékbeszéd, melyet a debreczeni izr. elemi iskola ezredévi ünnepén mondott *dr. Kardos Albert*, az izr. elemi iskola igazgatója. Ára 10 kr. A füzet jövedelme az izr. elemi iskola ingyen-könyvtára javára van szánva. Debreczen. Hoffmann és Társa. 1896. A tartalmas és szép beszéd megkapó bizonyítéka annak a hazafias szellemnek, a mely a magyar zsidóságot áthatja s a mely hazánk ez értékes népelemét a magyar nemzettel mindinkább egy testté forrasztja össze.

4. A sárospataki főiskola május 9-iki millenniumi ünneplése alkalmával mondott ima és emlékbeszéd egy füzetben kiadott, mely 30 krajczárért kapható. A tiszta jövedelem egy millenniumi alap javára fordítatik. Az imát *dr. Tüdős István* theol. tanár, az emlékbeszédet *dr. Zsindely István* jogtanár mondta. Mindkettő megérdemli szélesebb körben is a figyelmet, különösen *Zsindely* nagy terjedelmű (59 lapnyi) emlékbeszédje igen szakavatott kézre valló ügyes áttekintést nyújt ezer éves történetünkről.

5. *Protestáns Szemle.* Szerkeszti Szóts Farkas. 1896. évi 5. füzet. Tartalma: 1. Tolstói és a keresztyénség, *dr. Szilávik Mátyástól*; 2. Vallásoktatás és felekezeti-

küliség. Várnai Sándortól. 3. A hallhatatlansági eszme története. (Tizedik közl.) Paulik Jánostól. Ezek után egyházi és irodalmi szemle következik bel- és külföldről.

6. „Ezredéves Ünnepi Emlékkönyv Nagybányán” cím alatt egy csinos füzetet adott ki az ev. ref. egyház határozatából *Gergely Károly* ev. ref. lelkész. Ára 10 kr. A tiszta jövedelem egy harang beszerzésére van szánva, mely czélra felülfizetések is köszönettel fogadtatnak. E füzetben mindazon imák, beszédek benfoglaltatnak, a melyek a millenniumi ünneplések alkalmával a nagybányai egyházban elmondattak, melyek között különösebben is ki kell emelnünk a tudós és buzgó lelkész, *Gergely Károly* egyházi beszédjét. Feltaláljuk e füzetben azonkívül az ünnepélyes egyházi közgyűlés leírását, *Kiss Áron* püspöknek a távirati üdvözlésre adott meleg hangú válaszát, végül az erdőszádai ünnepek leírását, a melyek a gróf *Degenfeld* Sándor kastélyában folytak le, a hol a hitbuzgó főúri család részvétele s áldozatkészsége emelte az ünnepély fényét s biztosította sikerét. Záróképpen gróf *Degenfeld* Sándor alapítványáról van közölve értesítés. Az utóbbi két közleményt mutatványképen lapunk más helyén találják fel olvasóink.

7. A nagybányai ev. ref. egyházmegye 1896. évi április hó 16—17. napjain Nagybányán tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Szerkesztette *Gergely Károly*, e. m. főjegyző. Tartalmára alkalmilag visszatérünk, bár e gyűlésről szóló tudósításunk a főbb tárgyakról már tájékoztatást nyújtott.

Gyakorlati bibliamagyarázatok. Szakfolyóirat. Szerkeszti és kiadja: *Garzó Gyula*. A f. évi május—juniusi füzet magától a szerkesztőtől hoz egy, az egész füzetet elfoglaló munkálatot, a Filemonhoz írt levél magyarázatát, melyre emlékezet okáért megjegyzi a szerkesztő, hogy ez az ő vállalatának millenniumi munkálata, és hogy az őt ért családi gyász, szeretett jó feleségének elvesztése óta e magyarázat kidolgozásához tudta csak először fölvenni azt a tollat, melyet a bánat kivett a kezéből. A mily részvétet éreztünk szeretve tisztelt barátunk mélyes bánata iránt, épen olyan örömmel látjuk őt újra megjelenni e téren, hol Isten által adott szép tehetségét és saját szorgalmával szerzett tanulmányait a biblia kincseinek napfényre hozatalában értékesíti. Elolvastuk a Filemonhoz írt levél 25 versére adott 11 magyarázatot, melyben egy hívő, egy alázatos keresztyén lélek megnyilatkozásának üde lehelletét éreztük, és midőn nemcsak tanultunk, de épültünk is ezen magyarázatokból, elgondolkoztunk azon a végtelenül szomorú tényen, hogy ezen, minden rokonszenvet és pártolást érdemlő szép vállalat, anyagi támogatás hiányában közel áll a megszűnéshez. A szerkesztő, ki nagy lelki és erkölcsi küzdelmei, szellemi nehéz munkája mellett súlyos anyagi áldozatok tételétől sem riadt vissza e vállalata folytatásában; a legteljesebb mérvű pártfogást érdemlené meg hazai protestáns egyházaink egyetemese részéről.

Cs. L.

Magyar írók élete és munkái. A IV. kötet közelebb megjelent 9. füzetében (Horváth—Hyrtl nevekkkel) a hazai protestáns egyház és tanügy következő képviselőivel találkozunk: dr. Horváth Ödön; 1. ref. és 2. ág. hitv. ev. lelkész Horváth Sámuel; 2. ág. hitv. ev. lelkész Horváth Sándor; Horváth Zsigmond; Hory Farkas; Hoszmann János; Höher Mátyás; Hörk József; Hrabowszky György és Pál; Hrabski János; Hradsky János; Hrdlicska János; Hruskovicz Sámuel; Hubber János; Hudák Ede Ágost; Hunyadi Ferencz (1. ev. ref. lelkész és 1. ev. ref. püspök);

Hunyadi Pál; Hunyadi Sámuel; Huszár Dávid; Huszár Gál; Huszti András; Huszti György; Huszti Sándor; Hutter György (2. ág. hitv. ev. lelkész). Az eddig megjelent 37 füzet 8554 életrajzot foglal magában. Szinnyi József ezen hézagpótló hatalmas munkáját, mely 10 kötetben 100 füzetre van tervezve, ajánljuk olvasóink szíves figyelmébe. Előfizetési árak Hornyánszky Viktor kiadónál: 5 füzetre 2. frt 50 kr., 10 füzetre 5. frt. A már megjelent kötetek árai: 1. k. 10. frt, 2. k. 6. frt 50 kr., 3. és 4. k. 6—6. frt.

A magyar nemzet története. Az „Athenaeum” r. társaság kiadásában megjelenő „A magyar nemzet története” című tíz kötetes nagy munkának (millenniumi kiadás) 69., 70. és 71. füzete megjelent, melyek Fraknói Vilmos dr. „A Hunyadiak és Jagellók kora” nagyszabású monografiájának, a vállalatban a negyedik kötetnek, folytatását képezik. A tudós szerző Hunyady László kivégeztetésének és V. László halálának körülményeit nagy részletességgel írja le és a köztudatban elterjedt felfogással ellentétben kimutatja, hogy V. László a pestis-szerű járványnak esett áldozatul három napi betegség után és nem méreg által ölték meg. Ezután megkezdődik Fraknói Vilmos a harmadik könyvet, „Hunyadi Mátyás király” dicsőséges uralkodásának történetét, melyben Mátyás királyválasztásától kezdve, Mátyás királynak a pártütőkkel, a császárral és a törökökkel folytatott küzdelmeit írja le és a csehországi háborúig halad. Ennek a Mátyás király korának leghívatottabb történetírója Fraknói Vilmos dr. és ebben a munkájában nagy tudását, fényes történetkritikai tehetségét és klasszikus stílusát egyaránt ragyogtatja. Leírásai olyan közvetlenséggel tárják elénk ennek a dicső korszaknak történetét, hogy annak szereplői és eseményei mintegy megelevenednek előttünk. Az élénk leírást ezen kívül erre a korszakra vonatkozó számos képes ábrázolat is emeli, a melyeknek nagy része ezuttal jut először a nagyközönséghez. Így mindjárt a 69. füzethez Schedel krónikájából „Róma középkori látkepe” és a párisi Dreyfuss-gyűjteményben őrzött eredeti után „Beatrix királyné ifjúkori mellszobrának” fénynyomata; a 70. ik füzethez pedig Matejko Jánostól a Magyar Nemzeti Múzeum képtárában levő „A várnai csata” olajfestmény pompás színyomata, valamint a velencei állami levéltárban őrzött eredeti után „Mátyás király 1478. október 28-án IV. Sixtus pápához intézett levelének” sikerült hasonmása van csatolva. Egy füzet ára 30 kr. Előfizetés negyed évre (12 füzet) 3. frt 60 kr. Félévre (24 füzet) 7. frt 20 kr. Kapható minden hazai könyvkereskedésben. Az előfizetők minden szombaton egy-egy füzetet kapnak.

A király és a Millenniumi Történet. Ő Felsége az ezredéves kiállítás sokszorosító pavillonja megtekintése alkalmával, legelőször az Athenaeum részvénytársulat kiállítását szemlélte meg Emich Gusztáv vezérigazgató kalauzolása mellett. Szemébe tűntek a Szilágyi Sándor által szerkesztett tíz kötetes Millenniumi Magyar Történet eredeti képei, melyek közül a Benczur Gyula által Vaszary Kolos hercegprimás bevezető cikkéhez rajzolt allegorikus kép és Munkácsy honfoglalás című képe különös tetszésében részesültek. Ez alkalommal behatóan megtekintette a mű megjelent első három kötetét is, melyekről szintén több ízben elismerését fejezte ki Emich Gusztáv igazgató előtt, mondván: „Igazán szép és nagy vállalkozás.” Valóban ritka eset, hogy magyar király magyar könyv-vállalatot így megdicsérjen.

KÜLFÖLD.

Egyházi élet Amerikában.

Amerika mindig meglepi valamivel a világot. Megszoktuk már szinte, hogy a csodás, a nagyméretű, sőt hihetetlen dolgok mind Amerikában történjenek meg. Mert, hogy házakat egyik helyről a másikra átvigyenek, a nélkül, hogy a lakókat megszokott nyugalmukban csak legkevésbé is háborgatnák; hogy egy-egy lapot 2 millió példányban jelentessenek meg naponként, sőt hogy egyik-másik szorosban egyházi jellegű lapnak 80—100,000 előfizetője legyen; hogy 25—30 emeletes házakat építsenek, vagy hogy a tűzoltóság rendes időben jelenjék meg a tűznél: mindezen csodás dolgok lefolyása helyéül megszoktuk már Amerikát tekinteni.

Ezuttal Amerika megint készített egy húsvéti meglepetést a világ számára. Nem egyébről van szó, mint csak arról, hogy Amerikában a templomok (egy 300,000-nyi lakossal bíró városban átlag 600 templom van) mindig zsúfolva legyenek.

Ezt itt úgy vélék elérhetni, hogy felállítják az u. n. Institutional templomokat, hol a megjelenők a lelki táplálékokon kívül megfelelő testi táplálékban is részesülnek. A dolgot jól meg kelle hányni-vetni, mert az ilyenképeni berendezés mellett a közszükségletet nem volna képes kielégíteni például csak Clevelandra nézve is, annak 362 temploma. Tény csak az, hogy Cleveland úri negyedében már fennáll a modern berendezkedésű templom, melynek gondnoka egy pietista angol vén kisasszony, ki bagatell 300,000 dollárt adott e kegyes célra.

Ha az eszme szélesebb körökben is megvalósulást nyer, akkor ugyancsak földerül a billiárd készítőkre a jó idő. Mert hiszen — így gondolkodnak az institutionalisták — ha már torna, fürdő s étkező termek, kapcsolatban az ifjusági egyesület helyiségeivel, mely a templom alsó földszintjét foglalja el, minden „jól berendezett” templomhoz hozzátartozik, kétségtelen, hogy acut közszükségletet elégít ki a mellékteremben egy billiárdasztal fölállítására is. Az institutional templomokból most már ez sem fog hiányozni. Legalább a clevelandi úgy van fölépítve, hogy az a legkényesebb szórakozási igényeket is kielégíti. Még szobát is lehet benne kapni, csak élvezeti cikkekkel, mint dohányt és szivart, nem szabad az épületben használni. Ott voltam a megnyitáson, tapasztalat után beszéltem s nem hallomásból. Mondhatom, hogy a montmarter-utczai ker. ifjak egyesületének pompás berendezkedése nyomába sem hág azon előnyöknek, mit itt nyer az ember — ingyen. Az egésznek ára csak az, hogy részt kell vennünk nemcsak a fürdőben, nemcsak a billiárdjátékban, hanem az istenitiszteleten is. Ennyit pedig csak megtehet egy kellemes délután megnyeréséért minden keresztény fiatal ember!

A napokban vidékre hívtam meg, Toledóba, a világ egyik leghatalmasabb gyári városába, hol mintegy 2000 magyar dolgozik ama vasgyárakban, honnan szállítják még az orosz kormány részére is az ágyukat, fegyvereket s nyers és feldolgozott vashid anyagokat. A mi saját tengerünkön, az Erie-tón, mely körülbelül akkora kiterjedésre nézve, mint fél Magyarország, utaztam el Chikagó felé. Az idő szép volt, s kiesvén emlémből a tengeri út kínos betegsége, egy gyöngye pillanatomban megismételt tengeri útra szántam el magam. Utitársaim több presbyterián papok voltak, kik Kenn-

tuckyba igyekeztek egyetemes konventióra. Nem volt ugyan szerencsém őket azelőttől személyesen ösmerni, de hát Amerikában könnyen megy a barátkozás, kivált az egyszörű emberek között. Így hát, miután beszédjőkből kivettem, hogy papok, magukviseletéből, hogy protestánsok, hamar kifejlődött közöttünk a kedves ismeretség. Magukkal hozták nejeiket, sőt gyermekeiket is, mivel a nők is meg szoktak jelenni kerületi és zsinati gyűléseken, sőt mi több, nem egyszer „szót is kérnek”. Ez igaz, nem folyik a biblia szelleméből, de annál inkább az E.-Államok szabadságot istápoló törvényeiből. A ki fizet, annak joga van akarátát érvényesíteni is az ügyek intézése körül. Erre nézve igen érdekes esetet mondott el a sanduskybeli lelkészársam. Az ő városában ugyanis van egy fanatikus kath. pap, ki önkényűen bánik el híveivel. De ez csak addig volt, míg emberére nem akadt. Ez az embere, ki hatalmas leczkét adott neki, egy telivérű yanke volt, ki nem igen engedte nyakát járomba hajtani. Ugyanis a „lelké atya” valami kicsinyes családi viszály miatt nem akarta őt meggyóntatni s az áldozatok szentségében részeltetni. De az atyafi nem hagyta magán száradni a foltoz. Beperelte a papot jogfosztás miatt. Beadványa úgy hangzik: én mindig becsületesen megfizettem szívem sugallata szerint egyházam fentartására a járulékot. Nekem több jogom van ahoz a templomhoz, mint a papnak, mert én fizetem s ő a szolgám. Annak a papnak kötelessége engem részeltetni a gyónásban, s miután illetéktelen jogfosztást követett el rajtam, kártérítést követelek rajta 1000 dollárt.” És a bíróság megítélte neki. Persze, most már a plebanus úr nem hordja oly fennen az órrát!

A hajón esteli istenitisztelet volt, melyen a lelkészek megható buzgóságot mutattak. A nők és családtagok nagyobbrészt fekvé maradtak a kereveteken, s csak ima alatt tették össze kezeiket.

Különösen érdekes ismeretséget kötöttem egy memnonita pappal, ki az u. n. „river brethren” (= víztestvér, vagy) újra keresztelek sectájához tartozott, s ezeknek volt hívatott apostola. Tartalmas collega volt, legalább a mi külalkatát illeti, e tekintetben nem volt fogyatkozás észlelhető rajta. A mi az egész embernek speczifikus jellegét adott, az hatalmasan megnövesztett szakállá volt, melyet magam is egész odaadással s őszinte bámulattal csodáltam meg. Illinois-be törekedett, 1600 angol mfnyire Clevelandtól, hogy meglátogassa ott élő két testvérét. Ez alapos kéjutazást, azt hiszem, senki sem irigyli tőle. Vele volt különben a clevelandi congregationalista püspök Schaufller is. Kedélyes öreg úr, s igen művelt, nagyon képzett lelkész. Mint említé, ő járt Debreczenben is, ezelőtt vagy 10—14 évvel, s személyesen ismeri Balogh Ferencz theol. tanárt, kit végtelen nagyra becsül, erős protestáns meggyőződéséért, nagy tudományáért s — szelidségéért. Schaufller püspök említé, hogy ő cseh származású. Atyja a sok küzdelmeken általment csehországi prot. egyház egyik kis falujában volt pap, s nagy orientalista hírében állott. Lefordította a bibliát is török nyelvre, s a britt bibliaterjesztő társaság azt fogadta el szöveg gyanánt. Schaufller úr kérdé tőlem, hogy oly szomorú egyházi állapotok vannak-e még ma is Magyarországon, mint az ő ott jártá idejében. A feleletet elhallgattam, de ha felelnem kellett volna a kérdésre, nem sok vigasztalót mondhattam volna neki!

Cleveland. O. 717 Kinsman str.

Harsányi Sándor,
ev. ref. missiói lelkész.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

23. A börtvényi ev. ref. egyház története vázlatosan.

(Folyt. és vége.)

E századból már az adatok következőleg beszélnek: Most meglévő, külsőleg s belsőleg impozáns kinézésű templomunk építtetni kezdetett 1802. s befejeztetett 1806. évben. 3 oldalán kőkerítéssel van körülvéve, a 4-ik oldalon, mely az iskolai udvarra néz, deszkakerítéssel. A templom udvarára, mely igen tágas, 2 szárnyas kapu vezet. Az akkori gondnoki számadásokból kivehetőleg mintegy 10 ezer Rh. frtba jött az építés, mely nem rendszeres kivétel, hanem többnyire „istenes indulatból, jó szándékból való” adakozások útján folyik be. Továbbá ilyen tétel van több „egy kerületből jött az ekklesiából” 1803. okt. a szuperintendentiából jött 60 frt.

1803-ban találattik először bejegyezve: „a legatusi díj pótlására adatik 2 frt.” A széniorinak pátensért adatik ezen időben 1—2 frtig. És ezen időben is, míg az építés tart, a debreczeni és pataki iskola követeinek 2—3 frt adatik, úgyszint a kísérő szolgának is.

1807-ben már ismét épít az egyház a lelkészi és tanítói lakon, kivehetőleg több mint ezer Rh. frt értékben.

1808-ban a belhivatalnokok fentebb már közölt fizetése revideáltatik és a ma is érvényben levő alap lett megállapítva Irinyben tartott tractuális gyűlésen.

1813-ban a lelkészi lak reparáltatik és a leánygyermek tanítójának számára egy lakás építtetik az isk. épülethez kapcsolva.

1813-ban a gyülekezet megeléglően az akkori lelkész szolgálatát, nem óhajtja tovább megtartani, miután „a nem marasztók száma 11-el fölülmulja a marasztók számát.” Azonban a visitáció kimondja helyben, hogy: „miután ezután már nem a gyülekezet, hanem csak az előjárók maraszthatják meg, vagy nem a lelkészt, a mostani megállapodás pedig ezen egyházi fensőbb rendelet ellenére történt: annál fogva a lelkészt a jövő évre is meghagyja.”

1816-ban fizetés leengedésért kérelmez az egyház előjárósága, azonban a kérelem az Erszodorón tartott partialis synodusból elutasítottatik, azon engedmény megadásával, hogy a lelkésznek 1808-ban megállapított 12 öl fa helyett ezutánra 10 öl adassék.

(Ezen időben, sőt még későbbi feljegyzés szerint is a „moralitas” ellen vétők nemcsak a parochián, hanem a templombani poenitentiára is büntetettnek. „Egy ifjú legény a korcsmában ejtett káromlásért templombani poenitentiára és 24 v. frtra büntetettik”, 1820-iki consistoriumi végzés.)

1821. decz. N.-Károlyban tartott tract. gyűlésen a k.-szolnoki tractusból különválva, megalakulván a a n.-károlyi egyházmegye, Börtvény is ebbe kebeleztetik.

1825-ben az egyház új harangot öntet Nagy-Geöczön fontja 145 frt, összesen került 1205 frtba.

1833-ban toronyóra készíttetik 850 v. frtért.

1841-ben temetőhelyet kér és nyer az egyház 5 holdnyi területtel mlts. gróf Károlyi Alajostól, mint földesúrtól.

1848-ban a templom renováltatik 1000 frton felül.

1850-ben új harang öntetik Szatmártt.

1852-ben 10 változatú orgona készíttetik 750 frtért. Ugyancsak 1852-ben olyan lekötelező nyilatkozatot ad az egyháztanács a debreczeni főiskola átalakítása tárgyában jött kérő szózatra, hogy „minden évben, míg

a főtanodát igazgató testület önkormányzási jogának birtokában lesz, 30 p. frtot fizet. Ha azonban a főtanoda most meglévő igazgatási szervezetétől eltérne, akkor az egyház is megváltoztatja, vagy meg is szünteti alapítványát.”

(Jegyzet. Ez azonban később megváltoztatott, mert az egyház 300 p. frtot befizetvén, a további kötelezés megszűnt.)

Ugyanezen 1852. évben nagy tűzvész pusztítván községünkben, az iskola is leégett s az év őszén ujra építtetik.

1863-ban a régi helyett magtár, istálló, szekérszín építtetik a lelkészi lakon.

1870-ben a lelkészi lak újíttatik.

1874-ben a templom és torony renováltatik, bádoggal fedetik, új gomb és csillag tétetnek fel mintegy 3500 frt költséggel.

1884-ben a középső (öntetett 1825.) harang megrepedvén, új harangot öntet az egyház Pesten, a szállítási költségen kívül 869.20 frtért. A megrepedt és a még 1850-ben öntött harangokat pedig becsesrelvén a szatmári harangöntő Pap Antalnál, a kettőből egyet öntet, mely került a beváltási és szállítási költségen kívül 1032.80 frtba.

1886-ban ismét a lelkészi lak renováltatik s a szobák kifestetnek.

1890. évben új iskola építtetik 2 tanteremmel s 2 tanítói lakással egy fedél alatt 6000 frtért.

S mindezen építkezési és egyéb kiadási költségeit az egyház saját erejéből teljesítette, önmagát készséggel adóztatván meg mindenkor. És a mi az időnkénti s kívülről kívánt áldozatokat illeti, hithűségét a tekintetben is nemcsak szóval, de tettel is bebizonyítja mindenkor. (Igy közelebb 1893-ban a debreczeni főiskolával kapcsolatban szervezendő bölcsészeti fakultás javára az egyház által befizettetett 100 frt alapítvány.)

Az egyháznak van 36 hold szántó-, 18 hold kaszáló földje, melyek azonban a belhivatalnokok fizetésére szolgálnak. Továbbá van 100 hold rétsége a Lápban, mely hogyha a már folyamatba tett lecsapolás sikerül, szép tőkét fog az egyháznak szolgáltatni.

Jelenleg van 130 köböl búza tőkével bíró magtár, 1893-ban 2800 frtért vásárolt magtárhelyiség nagy belső telekkel és 9 hold föld, ugyancsak a magtár tulajdonában.

Urasztali készletek: 1. Két, mintegy 12—12 liter őrartalmú bádóg kanna bortartásra (készült 1883.).

2. Egy nagyobb és egy kisebb czinkanna bortöltögetésre.

3. Két talpas aranyozott kehely; a nagyobbik francia kötésű börtokkal ellátva, melynek aljában van egy kisdéd ezüst, de arannyal bevont tányér, mely ma az úrvacsorájának a betegekhez levitele alkalmával használtatik. Ezen kehelyre nézve a következő feljegyzés olvasható: „1809-ben volt ekk. kurátor az atyja után való hallomásból előadta és írásba tétette, hogy: Méltóságos Gróf Teleky Zsuzsanna asszony ő nsga hozta Debreczenből és ajándékozta a szt. ekklesiának.” — A kisebbik, mely régiebb s igen szép művészi kivitelű, mikor, ki által készíttetett, minthogy semmi írás nincs rajta, nem tudható.

4. Egy kisebb öntányér, melyen czifrázatok között van a fentebb már jelzett ilyen alakú felmetszés: 16^m30., a szélen pedig egy felmetszés olvasható „1708-ban volt predikátor Göllei Döllei István Vállay ekklesiae”.

5. Egy nagyobb óntányér, melyen különböző kimetszések vannak, alsó részén pedig ez olvasható (az évszám tisztán nem vehető ki): „a kálmáncsi ekklesiához való tányér . . . 27 xbris.“

6. Egy jó nagyságú ezüst tányér, vastag aranyozással, ezen felírással: „a börvélyi ekklesia csináltatta anno Domini 1772.“ Ma ez használatik a kenyérsztáznál.

7. 4 darab rózsaszegélylyel díszített fehér kendő.

8. Egy tiszta fehér gyolcs kendő, melynek szélére veres selyemmel és arany fonallal különböző virágok között ez van kivarrva: „Veres Boldizsár uram adta az Szt.-Mártoni reformata ekklesiához eszt az Keszkenőt Istenes indulatyából.“ A közepén pedig veres selyemmel ez van kivarrva: „Isten dicsőségire Anno 1689.“

9. Egy belőlről piros selyemmel borított fehér horgolt kendő. 1857.

10. Egy nagy fehér kendő, 1870.

11. Két egyforma nagyságú, fehér sávós abrosz 1868.

12. Két egyforma nagyságú, horgolt szélű fehér gyolcs kendő 1893.

13. Egy nagyobb és kisebb fehér kendő.

14. Egy nagy, az egész úrasztali terítékét befedő megyszín bársony kendő, aranyozott szegélylyel és bojtokkal. 1877. (értéke 116 frt).

15. A keresztelés végzésére van 2 czinkanna és ugyanannyi tányér, egyik a lelkészi lakon áll, másik a templomban az úrasztalán, aranyos szegélyű, rojtos bársony kendővel leterítve.

16. Különböző tartalmú jegyzőkönyv van 12 drb. Anyakönyv 5 drb.

Lelkészek nevei: Az anyakönyvek 1764. év óta vezetettek, s a lelkészek nevei is az idő óta tüntethetők ki. Azonban az 1764. évben megkezdett halotti anyakönyvi bejegyzés előtt, mintegy bevezetéképen ez van feljegyezve: „Tiszts tudós és jó erkölcsű Nagyalusi János, mint a középszolnoki tractusnak sok évig volt notáriusa, majd 5 évig esperestye, a börvélyi ekklesiának pedig tizedfélévig volt Lelki Pásztor: eltemettetett 80 esztendő korában. Anno 1763.“ Továbbá „Fent kitett b. e. férfinak halála után hoztatott Predikátornak T. T. Enyedi András uram Ó kegyelme Szaniszlóról, a ki is mind az esperesi, mind a Predikatori hivatalt csak félesztendeig viselte itt Börvelyben, mert megholt 70 esztendő korában. Ao 1764.“

Sági Mihály Ecsedből hozatott 1764—1765 ápr. 1-ig. Bátor Filep János 1765—1769. Mátyás István 1769—1783. Bodoky Márton 1783—1800. (Itt halt meg 17. évi lelkészkedés után.) Barcza Dániel 1800—16. Szilágyi István 1816—25. (Itt halt meg. Ide Tasnádról, 17. évi papsága után hozatott.) Peleskey Pál (előbb adminisztrátor) 1826—41-ig. Veres Sándor (Szalkáról jött ide) 1841—51-ig. (esperesi hivatalt is viselt.) (Pap Miklós 1849—51-ig, Biró Károly 1851—53-ig h. pap.) Hajós Nagy Dániel 1853—61. Biró Károly 1861—82. Kiss Lajos 1882—83 ápr. h. lelkész. Kubinyi Károly 1883—1895. aug. Azóta alatt írott, mint h. lelkész.

Tanítók: Zelizi István, itt halt meg, 1764. decz. Sáradi István 1765—68. Makódi János 1769—77. Boday János 1778—80. Sallay János 1780—86. Sarkadi Mihály 1787—92. Nagy György 1793—1803. Király Pál 1803—8. Bereczky Márton 1808—17. (első szerepel, mint rektor). Somogyi Mihály l. t. 1811—16. * (1811. köszönt be).

* A leányok tanítójának meghívásáról 1807-ben van először említés tőve, de hogy ki hivatalt meg? nem vehető ki, 1811-ben pedig már S. M. köszönt be.

Remetei Lajos 1817—22. Képes Sámuel l. t. 1816—21. Koncz Imre l. t. 1821—23. Biró András 1823—1830. Mészáros András l. t. 1823—31. Boros József 1830—33. Hajós Nagy Károly 1833—35. Deák József 1835—38. Tóth Ferencz 1839—41. Berekszászi Nagy József l. t. 1832—49. (itt halt meg). Bessenyei Gábor 1842—46. Deák József (ismét) 1846—53. Szőke Gábor 1853—56. Tukacs János l. t. 1850—55. Szilágyi József 1856—73. Székely József l. t. 1856—58. Szabó Sámuel l. t. 1858—59. Szőke József l. t. 1859—60. Filep László l. t. 1860—71. Őri Lajos l. t. 1871—73. Bagoly Sándor 1873—76. Kocsár Elek l. t. 1873—76. Mezei János 1877—1881. Jobbágy Sámuel l. t. 1876—1877. Óber Ferencz l. t. 1877—83. Torday Károly 1881-től jelenleg is. Szikszai Albert l. t. 1883-tól jelenleg is.

Végezetre felemlítjük az előbbi eseményt (sajnos, hogy e tekintetben sem maradt semmi feljegyzés), mely szájhagyomány útján tartja magát, hogy t. i. Börvely is megkísértett, minden valószínűség szerint a múlt század végén vallás-zavargások idején, némelyek állítása szerint pedig Barcza D. papsága idejében, hogy mint a szomszédos, tettebb már jelzett s menekülni kényszerült községek ref. lakossága, katholizáltak.

Ugyanis a püspök küldöttje, sőt többek mondása szerint, maga a püspök kijött többed magával, hogy birtokába vegye templomunkat, előre meghagyván, hogy megérkezett parangszóval fogadják.

Azonban főleg az akkori lelkész és hívei együttes ellentállása miatt kudarcot vallva s megszegyenülve mentek el innét, s Börvely így maradt meg az akkori zaklatások dacára is tiszta református hitében.

Lelkek száma jelenleg 1330 (fi 659, nő 661). Született a múlt évben: fi 21, nő 26, együtt 47. Elhalt: fi 12, nő 18, együtt 30. Házasságra lépett 16 pár. Konfirmált fi 17, nő 19, együtt 36. Iskolaköteles: fi 102, nő 80, együtt 182.

Börvelyben, 1896. febr. hó 5.

Vakarcs Lajos,
gondnok.

Csáki Sándor,
gondnok.

Kiss Sándor,
ev. ref. h. lelkész.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése.

Május hó 28-án d. e. 9 órakor nyílt meg az egyházkerületi tavaszi közgyűlése. Számos egyházi és világi előkelő férfi jelent meg e gyűlésen, melynek 209. pontot tartalmazó tárgysorozata bizonyára elég aggodalommal töltötte el azokat a legbuzgóbb tagokat, a kik nemcsak egy vagy legfentebb két napot töltenek a gyűlésen, hanem annak összes ülésén elejétől végéig részt szoktak venni.

Kiss Áron püspök és Vályi János főgondnok elnöklése alatt indult meg a gyűlés, melyet megelőzőleg a püspök mondott emelkedett szellemű, megható alkalmi imát kerületünk első gyűlésén, mely a millennaris esztendőben tartatik. Az egész ima hazafias refleksiókban gazdag tartalommal, a hitbuzgó lélek tisztos megnyilatkozása volt, a mely megérdemli, hogy alkalmoszerűségénél fogva is, a mint a világi elnök indítványára csakugyan el is határozottatott, egész terjedelmében jegyzőkönyvbe foglaltassék.

A gyűlés megnyitása után a püspöki jelentést olvasták fel, a mely többek közt kegyeletes megemlékezéssel adózott az időközben elhalt Pap Gábor dunántúli ev. ref. püspök, Beöthy Zsigmond nyug. kuriai bíró, fő-

rendiházi tag, *Lukács Ödön* f.-szabolcsi esperes, *Buzás Pál* debreczeni ref. főiskolai jogtanár érdemeinek. Együttal hódolatteljes részvétellel emlékezett meg a jelentés arról a veszteségről is, a mely dicsőségesen uralkodó királyunk *Ó Felségét* s legmagasabb családját *Károly Lajos* főhercegnek a legközelebbi napokban történt elhunytá által érte. Utóbbi veszteségre nézve egyházkerületünk részvétellel feliratot intéz *Ó Felségéhez*; az előbb említett elhunyt jeles férfiak emlékeztétét és érdemeit pedig jegyzőkönyvében örökíti meg.

Az egyházkerületi képviselők számbavétele következett azután, mely szerint megjelentek a *békés-bánati* egyházmegyéből *Dombi Lajos*, *Garzó Gyula*, *Tatár János*, dr. *Hajnal István* és *Széll Ákos*; a *debreczeni* egyházmegyéből: *Szele György*, *Gyulay László*, *Nagy Ferencz* és *Fráter Barnabás*; az *alsó-szabolcs-hajduvidéki* egyházmegyéből: *Soltész László*, *Bakóczy János*, *Lengyel Imre*, *Rázsó Gyula*; az *érmelléki* egyházmegyéből: *Szatmáry Sándor* és *Konrád László*; a *felső-szabolcsi* egyházmegyéből: *Görömbei Péter* és dr. *Mezőssy Béla*; a *n.-szalontai* egyházmegyéből: *Balogh András* és dr. *Tisza István*; a *szatmári* egyházmegyéből; *Tabajdy Lajos* és *Luby Géza*; a *bihari* egyházmegyéből: *Biró János* és *Kiss Elek*; a *n.-károlyi* egyházmegyéből: *Ujlaky Gábor* és *Domahidy Elemér*; a *máramaros-ugocsai* egyházmegyéből: *Biró Lajos* és dr. *Tóth Jenő*; a *heves-nagykunsági* egyházmegyéből: *Rózsó Antal*, *Madarász Imre*, *Györy Lajos*; a *beregi* egyházmegyéből: *Kallós Tivadar*; a *nagybányai* egyházmegyéből: *Széll György*.

Ezenkívül jelen voltak az összes esperesek, — továbbá: *Nagymáté Albert* h. esperes, *Biky Károly* h. esperes, gróf *Dégenfeld József*, *Horthy István*, *Izsák Dezső*, *Uray Imre*, *Kulin Imre*, *Zsigó Endre*, *Gencsi Albert* egyházmegyei gondnok, *Simonffy Imre* a debreczeni egyház és a főiskola gondnoka, *Thaly Kálmán*, *Szeremlei Sámuel*, *Némethy Lajos*, *K. Tóth Kálmán*, *Balogh Ferencz*, *Kiss Albert*, *Ármós Bálint*, *György Endre*, *Ujfalussy Béla* egyházkerületi tanácsbírók; a debreczeni főiskola részéről *Sass Béla* akad. igazgató, dr. *Kovács Sándor* jogak. dékán, *Dóczi Imre* főgymn. és *Kovács Lajos* tanítóképezdei igazgatók; a máramaroszigeti jogakadémia részéről *V. Krüzselyi Bálint*, a főgymn. részéről *Draskóczy Gábor* tanár; a hódmezővásárhelyi főgymn. r. *Futó Mihály* igazgató, a kisujszállási főgymn. r. *Molnár József*, a mezőtúri főgymn. r. dr. *Biatsy József* tanárok, a szatmári főgymn. részéről dr. *Borsos Benő* igazgató.

Részint betegség, részint egyéb okok miatt távolmaradásukat jelentették gr. *Ráday Gedeon*, *Tisza Kálmán*, *Ritók Zsigmond* és *Nadányi Miklós* e. m. gondnokok, *Szarka Boldizsár* esperes.

A közgyűlés tagjainak igazolásánál nagy vita keletkezett gróf *Dégenfeld József* felszólalására a felett, hogy a szatmári egyházmegyének hosszabb betegség által úgy az ügyvitelben, mint a megjelenésben gátolt esperese helyett az egyházmegyei közgyűlés által választott ügyvivő helyettes esperesnek, *Biky Károlynak* lehet-e az egyházkerületi gyűlésen szavazati joga vagy nem. A felszólaló gróf véleménye szerint ilyen helyettesítés, a mely szavazati jogot is nyújtana, csak az esperesi szék üresedése esetén fordulhat elő; másféle helyettes sem a törvény, sem a gyakorlat nem ruház fel e joggal. Hasonló értelemben szólottak a kérdéshez, *Tisza István*, *György Endre*, *Széll Ákos*, *Lengyel Imre*; míg a szavazati jog megadása mellett érveltek, *Balogh Ambrus*, *Domby Lajos*, *Uray Imre*, *Kiss Albert*, *Balogh Ferencz*, dr. *Baczoni Lajos*. Ezekon kívül még *Segesváry J.*, *Széll*

Kálmán, *K. Tóth Kálmán* stb. hozzászólása után 37 szavazattal, 29 ellenében úgy döntetett el a kérdés, hogy a szatmári egyházmegye h. esperesét szavazati jog nem illeti.

Egyéni véleményünk szerint a döntés eredményét, minthogy a törvény nem intézkedik, lényegében csak azon az alapon lehet igazolni, hogy a gyakorlat az ellenkezőt nem támogatja, vagyis nem tudnak esetet arra, hogy élő és le nem mondott esperes helyettese az egyházkerületen szavazati jogot gyakorolt volna. De kérdés, hogy fordult-e elő eset az ellenkezőre, hogy t. i. ilyen helyettesről e jog megvonatott volna? Ha a gyakorlattól eltekintünk, akkor kétségtelenül áll előttünk a dolog, hogy helyettes és helyettes között különbség nincsen, akár az esperesi szék üresedése, akár az esperes oly tartós akadályoztatása folytán állott be a helyettesítés szüksége, a mely az egész közigazgatási ügyvitelnek helyettesre való ideiglenes átruházását teszi szükségessé. Különbség nincsen azért, mert mindkét esetben ugyanazon jogalapon jön létre a helyettesítés, t. i. az egyh. megyei közgyűlés elhatározásából. És véleményünk szerint ez a döntő szempont, mert az egyházmegye megbízásából eredő helyettesítésnek épen olyan jogkör kell engedni egyik, mint másik esetben. Vagy minden helyettes esperestől meg kell vonni az egyházkerületi tagság jogát azért, mert nem a presbiteriumok választották, vagy egyiktől sem lehet megvonni azt. Szerintünk más logika nem létezik. Ez álláspont mellett szól ezenkívül a czélszerűség kérdése is.

A dolog ezáltal el van intézve s abban meg kell nyugodni, mert az orvoslásnak azt a módját, melyet a szatmári egyházmegye gondnoka kísértett meg, t. i. hogy a konventhez kívánta felebbezni ezt az ügyet, mi sem találjuk alkalmazhatónak, minthogy ilyen felebbezésre a törvény csakugyan nem nyújt semmi alapot s az autonómiáját oltalmazni hivatott egyházkerülettől kívánni sem lehet azt, hogy ilyen közigazgatási autonóm ügyeknek eldöntés végett való felterjesztése által saját ügyeibe való illetéktelen beavatkozásra a konventnek alkalmas szolgáltszon. Ugy, hogy az autonomia és a zsinati törvényhozás szellemében járt el az egyházkerület többsége, midőn e kérdés körül később kifejtett vitának azzal vetett véget, hogy a bejelentett felebbezést visszautasította. Megczáfolhatatlanul áll, a mi döntő e kérdésben, s a mire különösen *Tisza István* mutatott rá, hogy a hol a törvény taxative intézkedik, mint a konventi hatáskör megállapításánál is, ott minden fel nem sorolt eset kizártnak tekintendő. Tehát kizártnak tekintendő az is, mintha a konvent közigazgatási ügyekben az egyházkerület felett álló rendes felebbezési fórum lehetne, a bírósági ügyektől eltekintve.

Érdekes volt előttünk e vitában az a jelenség is, hogy azok harcoltak leginkább a konventhez való felebbezés lehetősége mellett, a kiknek nem nagyon régen még a konvent által való centralisatio veszedelmének leküzdése képezte egyik állandó jelszavukat. Hogy az eszmék tisztulását vagy összezavaródását mutatják-e ezek a jelek, azt nehéz volna megmondani.

Szeremley József volt alsószabolcs-hajduvidéki esperes lemondását a közgyűlés sajnálattal vette tudomásul s buzgó óhajattal fejezve ki az iránt, hogy egyházkerületünk e kiváló és nagyérdemű munkása mielőbb nyerje vissza teljesen egészségét, az ő érdemeit jegyzőkönyvében örökítette meg.

A különböző küldöttségek megválasztása után a közigazgatási ügyek nagy csoportja került tárgyalás alá.

Első sorban *József főherceg* választását a hozzá intézett részvétliratra vette tiszteletteljesen tudomásul a közgyűlés.

Az egyházkerületi költségelirányzatot készítő bizottság jelentései alapján a nagybányai egyházmegye kérvényére nézve, melyben 500 frt segélyért folyamodik a szegény egyházak és behivatalnokok részére, a tűzkármentesítési alpból adatik 300 frt, míg a Fonciére Pesti Biztosító intézettel kötött előnyösebb szerződés lehetővé teszi, és a meddig az államtól kért 600 frtos fizetés-kiegészítés be nem következik.

Néhai dr. Török József főisk. tanár családja részére alap és közvetlen leszármazók vagy özvegy hiánya miatt segélyt nem adhat a gyűlés.

Azután a konventi jegyzőkönyvek alapján történt előterjesztések kerültek tárgyalás alá. Az anyagi veszteségek pótlására, melyeket a lelkészek szenvedtek, az egyházakat felhívja a kerület. A stóla ügyében a konvent kimutatásokat kíván. E kimutatásokban az évi stólát minden egyházban fel kell tüntetni az utolsó 10 évi átlag és az anyakönyvek adatai alapján. A feltüntetésnél a törvényesen megállapított esketési, születési és halálozási stólákat kell alapul venni; a mely rendelkezés a tanácskozás folyamán akként értelmeztetett, hogy a hol kárthaszerüleg megállapított stóla van, ez, — a hol ilyen nincs, ott az egyházkerület által megszabott összeg veendő irányadóul.

Az egyetemes tanügyi bizottság megalakulását s azt, hogy annak elnökévé Joó István egyházkerületi felügyelőnk választatott meg, örömmel vette a közgyűlés tudomásul.

Az érmelléki egyházmegyéből beküldött közalapi kérvényekre nézve felhívják az illető egyházmegye, hogy pénztárkezelőjét a kérvényeknek jövőben kellő időben való betérjesztésére utasítsa, mert hasonló mulasztás által a segélyre szorult egyházak jogigénye lenne veszélyeztetve.

Tisza Kálmán egyházmegyei gondnoknak a lelkészi fizetések 600 frtra való kiegészítése tárgyában tett indítványáért a közgyűlés elismerő köszönetét nyilvánítja, minthogy az ő kiváló egyéniségében már előre is a siker biztosítékát látja arra nézve, hogy egyházunk ez életbevágó, létkérdése érdekében történő fellépés kedvező eredményre fog vezetni. Ugyanez alkalomból a konvent irányában is meleg ragaszkodását és bizodalmit fejezi ki a közgyűlés.

A tőkesegélyezés az újabb megállapodás szerint munkába vétetik, első sorban az egyházkerületi, azután a debreczeni főiskolai pénztár készlete használtatván fel e célra.

A rendkívüli államsegély, szintén a konvent intézkedése folytán, ezután a közalapi bizottság által fog kiosztatni, mert e bizottság leendő egyedül képes arra, hogy e segélyt az ország legszegényebb lelkészei részére osztthassa ki.

A konvent nem tartja szükségesnek, hogy a mint kérelmezve volt, a 15 kros népiskolai nyugdíjadó ügyében, ennek megszüntetése végett az országos kormánytól lépéseket tegyen.

A konvent azon intézkedése folytán, hogy a vallás-tanárok a többi tanárokkal fizetés és jogok tekintetében egyenlősítettnek, felhívja a kerület a középiskolák fenntartóit, és a középiskolai felügyelőt, hogy ezen rendelkezés foganatosítása iránt haladék nélkül intézkedjenek.

A népiskolai tanítók fizetésének az államkormány által való kiegészítéséről (1893: XXVI. t.-cz. alapján) tétetett azután jelentés. E szerint újabban 69 értesítés közöltetett e tárgyban a püspöki hivatallal. Az előadó jegyző számítása szerint a kerületben lévő néptanítóink részére eddigelé néhány forint híján 10,000 frt évi segély

tétetett folyóvá a közokt. kormány által, a mi kétség-kívül igen tekintélyes összeg, a mely bizonyára nem fog hatás nélkül maradni népoktatásügyünk fejlődésére. Az egyházmegyék és lelkészek útasítottak, hogy a segély feltételeit, a melyek a törvényben és útasításokban körül vannak írva, szem előtt tartásák; különösen, hogy a tanítói állásokat a törvényszerű kellékekkel bíró egyénnel töltsék be, arról a törvényhatóság közigazgatási bizottságának tegyenek jelentést; ha pedig 400 frtra kívánják a tanítói fizetést kiegészíttetni, akkor erre nézve az egyházi főhatóság (a püspök) beleegyezését előzetesen eszközölkék ki.

A törvénytelen gyermekek törvényesítése esetén, ha ennek bejegyzése végett az anyakönyvvezető által a lelkészek megkerestetnének, valamint ezután minden, a lezárt egyházi anyakönyvekbe való bejegyzés, úgy ezen bejegyzések ügyében is csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter esetről-esetre való intézkedése alapján járhatnak el.

Az idegen országokba küldendő levelekre a rendeltetési hely bizottság végett francziául is kiirandó; a „ban“, „ben“ rag, mely az idegeneket félrevezeti, mellőzendő. Erre figyelmeztet a kormány.

A püspökladányi egyház részére új harangok beszerzési költségeire a vallásügyi miniszter az alapítványi uradalom, mint földesúr pénztárából, minden ebből vonható következtetés kizárásával, 200 frtot engedélyezett. A miniszter szívessége elismeréssel vétetett tudomásul.

A v.- és közokt. miniszter tudatja azt is, hogy a miniszteriuma által kiadott „Hivatalos Közlöny“-t a hivatalos közlés joghatályával ruházta fel, úgy, hogy ezután nem írásban, hanem ezen az úton közli rendeleteit, kivéve a bizalmas természetűeket. Minthogy e közlöny egyházi főhatóságunknak s közép-foku tanintézetekünknek is ingyen megküldetik: ezek bekötetendők s figyelemmel kísérendők lesznek az érdekeltek által, hogy szükség esetén azokhoz alkalmazkodhassanak.

A nazarénusok és általában a törvényesen bevett vagy elismert felekezetekhez nem tartozók anyakönyvvezési esetei ezután az állami anyakönyvekbe vezetettvén be, az eddig a közigazgatási hatóságok által ezekről vezetett jegyzékek megszűnnek.

A miniszter kívánatára kimondta a közgyűlés, hogy rossz időben, vagy rossz időjárású évszakokban nem szabad az iskolás gyermekeket temetésekre kirendelni.

Élénk vitát keltett az első napi gyűlés végén a középiskolai felügyelő nyugdíjügye. Minthogy a felügyelő az országos tanári nyugintézetbe, mint előre is bizonyosan lehetett volna tudni, csakugyan nem vétetett fel, az ezen ügyben kiküldött 3 tagú bizottság azt javasolta, hogy a debreczeni főiskola tanári nyugintézetébe vétessék fel s mint akad. tanár láttassék el nyugdíjjal. A tanári kar e javaslat ellen, mely az alapszabályokkal és az intézmény természetével merev ellentétben áll, megdönthetetlen érvekkel foglalt állást, de siker nélkül. A közgyűlés rést ütött az alapszabályokon, az első rést, mióta ez intézet fennáll, az által, hogy egy nem főiskolai tanárt, hanem egyházkerületi tisztviselőt felvett a tanári nyugintézetbe. Ezt végzetes hibának tartjuk, mert csak egyszer kell átlépni a szabályokon, a többi következik azután. A felügyelő személye és már eddig is tanusított kiváló ügybuzdósága e tekintetben is a legnagyobb méltánylást érdemli; de soha sem volna szabad pusztán személyi tekintetek miatt keresztül gázolni azokon a szabályokon, a melyeket épen az intézmények fennállásuk és fejlesztésének biztosítására állítottunk fel. Az olyan intézkedés, a melyet pusztán a hatalom jogával

lehet igazolni, előbb-utóbb káros következményekre vezet s demoralizáló hatást gyakorol azokra, a kik erősen bíznak a felsőbbség jog- és igazságérzetében.

A gyűlés második és harmadik napján előfordult ügyekről részint lapunk más helyén, részint a következő alkalommal adunk számot.

B. L.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Konventi tagokká** választottak a folyamatban lévő tiszántúli egyházkerületi gyűlésen: rendes taggá a Szeremlei József lemondása folytán megüresedett helyre Szeremlei Sámuel hódmezővásárhelyi lelkész 38 szavazattal Kiss Albert 20 szavazata ellenében; konventi pótagokká a Kovács Ferencz és Szeremlei Sámuel helyére megválasztották Dávidházy János és Lengyel Imre, mindketten 41 szavazattal. Legtöbb szavazatot nyertek ezek után Gencsi Albert (13) és Madarász Imre (12).

— **A debreczeni főiskolában** megüresedett váltókereskedelmi és perjogi tanszékre 16-ból 15 szavazattal dr. Helle Károly, a Kovács János lemondása folytán megüresedett gymn. természettudományi tanszékre pedig három pályázó közül Török Péter h.-böszörményi gymn. tanár választott meg; az utóbbi választásnál Bodnár Lajos kisújszállási tanár is nyert két szavazatot.

— **Választások a dunántúli ev. ref. egyházkerületben.** Folyó hó 20-án történt Ácson a dunántúli ev. ref. egyházkerületben üresedésben levő tisztviselői állomások betöltésére beadott szavazatok felbontása a következő eredménnyel: Általános szótöbbséget egyik állomásra sem kapott egyik jelölt sem; egyházkerületi világi főjegyzői állásra legtöbb szavazatot nyert Véghegyi Dezső veszprémmegyei alispán és Molnár Béla székesfehérvári ügyvéd; egyházkerületi egyházi aljegyzőségre legtöbb szavazatot nyert Németh István pápai theol. tanár és dr. Antal Géza pápai főgymn. vallásnár; egyházkerületi egyh. tanácsbíróságra legtöbb szavazatot nyert Szabó Zsigmond győri lelkész, Pető Lőrincz búrsváradai lelkész, Segesdy Miklós balatonfüredi lelkész és dr. Horváth József pápai theol. tanár. A nevezettek között minden állomásra szűkebb körű választás rendeltetett el.

— **Kisújszálláson** a f. hó 9-én tartott iskolai millennáris ünnepélyről utólag még megemlítjük, hogy Barla Jenő főgymn. vallásnár mondott ez alkalommal magas szárnyalású, történeti reminiscenciákban gazdag imádságot s a főgymn. énekkar énekelt. Közvetlen istenitisztelet után a főgymnasium udvarán tartott meg az ünnepély, hol dr. Pruzsinszky igazgató és Erdélyi Sándor tanító alkalmi szónoklatai keltettek élénk hatást. Délután volt a zászlóavatás, melyről már részletesen szólottunk.

— **Ladányi Gyula siremléke.** Szomorú véget ért barátunk, Ladányi Gyula debreczeni lelkész-anyakönyvvezető sírjának emlékkövel való megjelölhetése végett, az elhunyt baráti körének megbízásából e lapok útján adakozásra kértük fel a f. év kezdetén az érdeklődő közönséget. Felhívásunknak — megnyugvással közölhetjük — nem remélt szép eredménye lett. Mindent összevéve 182 kegyes szívű adakozótól 258 frt 50 kr összeget kaptunk, mihez még 2 frt 63 kr időközi kamat járult. Ez összeg felhasználásáról a következőkben számolunk el. Állítottunk egy 2 méter magas, sötétszürke gránit sírkövet, 40 cm. magas terméskő alapzattal, 210 frtért; (a téglalapozást Horvát és Biczó építő mester

urak díjtalanul végeztették) az emlékfűzet nyomdai költségére kiadtunk 18 frt 50 kr, a sír felhantolásáért, gondozásáért 5 frtot; a tanítóképezdei segélyegyletnek, énekkarunknak a temetésen kegyeletből teljesített részvétele alkalmából 20 frt, a tanítóképezdei énekkar tagjainak a sírkő bemutatásakor kért közreműködéséért 7 frt 63 kr; így összes kiadásunk 261 frt 13 kr. Midőn eljárásunkról ezekben beszámolunk, egyszersmind jelentjük, hogy a sírkövet folyó hó 28-ikán d. u. 5 órakor a Kossuth-utcai temetőben a tanítóképezdei énekkar közreműködésével a nagy számmal összegyűlt érdeklődő közönségnek bemutattuk, mely alkalommal a bizottság részéről Orosz István tanár ismertette a sírkő felállításának történetét, Dombó Lajos gyulai lelkész pedig a régi baráti kötelék czímén szentelt néhány meleg szót az elhunyt emlékezetének. Végül tisztelettel jelentjük, hogy bizottsági működésünket ezzel befejezván számadásunkat s jegyzőkönyvünket megtekinthetés végett egy hónapon át a főiskolai pénztári hivatalban letéve tartjuk; azután az emlékfűzettel együtt a főiskolai levéltárba helyeztük. (Az utólagosan beérkezett 3 frt összeget a sírhely későbbi gondozására fordítandjuk.) Isten áldása legyen elhunyt barátunk emlékét kegyelettel őrizőknek, a nemes szívű adakozóknak életén és munkáin. Debreczen, 1896. május hó 29. Orosz István tanár, Rózsa Sándor főiskolai háznagy, Széll István kántor, Szilágyi Imre s.-lelkész, mint a kiküldött bizottság tagjai.

— **Millenniumi egyházi beszéd** tervezetét küldötte be hozzánk Sáfár Imre ev. ref. lelkész úr, a mely azonban minden lehető sürgős intézkedés dacára is, csak a millennáris vasárnapot megelőző máj. 2-iki szám megjelenése napján, szombaton jutván kezünkhöz, lapunk azon számába felvehető nem volt s így azt a célt, hogy mások által felhasználtathassék, sajnálatunkra nem érthette el. Hogy egészen kárba ne vesszen a beküldő lelkész úr nemes igyekezete, most utólag közöljük az általa ajánlott textust: „A mi Urunk Istenünk az, a ki kihozott minket és a mi atyáinkat Egyiptomnak földéből, a szolgálóknak házokból, és a ki tette a mi szeméink előtt e nagy jegyeket, és megtartott minket minden utunkban, melyen járunk és minden népek között, a kik közt átalmentünk . . . mi is szolgálunk az Urnak, mert Ő a mi Istenünk.“ Józsue XXIV: 7. 18. Különbözik még az egész esztendő az ünneplés esztendeje s a nagy alkalom meg is érdemli, hogy templomi szószékeinken több ízben hangoztatva legyenek a honfui hála és kötelesség parancsai.

— **Halálozás.** Vályi Lajos, kir. tanácsos, perbeti ev. ref. lelkész, a dunántúli egyházkerület főjegyzője, a komáromi egyházmegye esperese, életének 72-ik, lelkipásztorkodásának 44-ik évében f. hó 17-én elhunyt. Vele egyházunk lelkészi karának egyik legkiemelkedőbb és nagytevékenységű tagja szállott sírba. A megboldogult az utóbbi püspökválasztásnál komoly jelölt gyanánt szerepelt. Áldás emlékére!

— **Helyreigazításul** megjegyezzük, hogy Géresi K. beszédjében, melyet lapunk 20-ik számában közöltünk, a 263-ik lap második hasábjának közepe táján „Oh teljék meg“ stb. bekezdésű pontban a kihagyás folytán értelmetlenné vált utolsó mondatrész egészben a következőleg hangzik: Teljék meg szívünk „szabadságszeretettel, mely tudja mennyi vérebe és szenvedésébe került az emberiségnek és egyes nemzeteknek a szabadságból csak egy lépés is, és érte meg, hogy a szabadságot megszerezni nehéz, elveszíteni könnyű, de értéke szerint megbecsülni a legnehezebb.“

A triestai általános biztosító-társaság (Assicurazione Generali) múlt hó 29-én tartott 64-ik közgyűlésén terjesztettek be az 1895. évi mérlegek. Az előttünk fekvő igen terjedelmes zárszámadás 54 oldalra terjed és számos rendkívül érdekes statisztikai adatokat tartalmaz. A mérlegek, valamint a nyereség és veszteség számlák már az 1896. márczius 5-iki osztr. miniszteri rendelet értelmében vannak felállítva.

Az évi jelentésből látjuk, hogy az életbiztosítási osztály díj-tartaléka 1895. évi december 31-én 3.519,501 frt 41 krral 45.231,976 frt 76 krra emelkedett. Az ugyanakkor érvényben volt életbiztosítási tőke összegek 177.718,755 frt 13 krt tettek ki, míg az év folyamán bevett díjak 7.402,467 frt 03 krra rugtak.

A tűz- és szállítmánybiztosítási ágakban a díj és illetékbevételek 10.435,513 frt 31 kr. volt, miből 3.058,827 frt 06 kr., mint kártartalék, minden tehertől menten, a jövő évre viteleztetett át. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege 31.142,823 forint 66 krra emelkedett.

Károkkért a társaság 1895-ben 9.218,277 frt 67 krt folyósított. Ehhez hozzáadva az előbbi években teljesített kárfizetéseket a társaság alapítása óta károk fejében 281.357,598 frt 61 krral igen tekintélyes összeget fizetett ki. Ebből a kártérítési összegből **hazánkra 52.626,274 frt 37 kr.** esik, mely összeget a társaság 162059 káresetben kifizetett.

Az értékpapírok értékesítkése, mely az év végével az alacsony árfolyamok folytán beállott, egyéb rendelkezésre állott összegekből kiegyenlítettett úgy, hogy az értékpapírok árfolyam ingadozása fedezetére alakított tartalék változatlanul 2.282,011 frt 44 krral összeggel új számlára átvihető volt. Azonfelül azonban még az idei nyereségből 500.000 frt egy az árfolyam ingadozása fedezetére szolgáló külön tartalék számára átutaltatott úgy, hogy az egész árfolyam tartalék 2.782,011 frt 44 krra szaporodott.

Az alapszabályszerű nyereség tartalék, mely a részvénytőke felet teszi ki, az összes nyereségtartalékok 5.487,011 frt 44 krra rugnak.

A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek első rangú értékekben vannak elhelyezve az idei átutalások folytán 58.071,673 frt 84 krajczárral — miután a viszontbiztosítási tartalék kivételével — 61.051,211 frt 83 krra emelkedtek. Ezen értékekből több mint 15 millió magyar értékekre esik.

Az elért tiszta nyeresémből a társaság osztalékul, részvényenkint 126 frtot aranyban, vagyis 340 frankot fizet.

TARTALOM-JEGYZÉK: Ev. ref. tanítók országos egyesülete. Sinka Lajos. — Tanügy: Vegyes tanügyi hírek. r. v. — Közéletünk: Jelentés a hódmezővásárhelyi ref. egyházi jótétegyesület 1895-ik évi működéséről és állapotáról. Szeremlei S. — Az erdőszádai ünnepségek. Gergely Karoly. — Irodalom. — Külföld: Egyházi élet Amerikában Harsányi Sándor — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 23. A börtvényi ev. ref. egyház története vázlatosan. Kiss Sándor. — A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése. B. L. — Különfélék. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázati hirdetés tanári állomásra.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület államilag segélyezett **pápai** ev. ref. főgymnasiumához, a német nyelv és irodalmi rendes tanári tanszékre, pályázat hirdettetik:

A megválasztott tanár köteles a főgymnasium III—VIII osztályaiban a német nyelvet, s esetleg valamely rokontárgyat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgycsoportosítás szerint heti 20 óraszámig eltanítani.

Az ezen tanszékre megválasztott tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 ízben öt évi szolgálat után 100 frt ötödéves korpótlék, a melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámíthatnak. Ha a tanári pályán már működött volt, s az igazgatótanács tudomása szerint kiválóbb érdemeket szerzett tanár is pályáz, illetőleg választatik meg a hirdetett állomásra tanáru: az az 1400 frt, vagy éppen az 1600 frt alapfizetéssel rendszeresített második és első fizetési osztályú állomásra megválasztásával egyidejűleg előléptethető.

Ezen tanszék betöltése a nmélt. magy. kir. vallás és közoktatási Miniszter hatáskörébe tartozik. Ennélfogva pályázók felhivatnak, hogy az állomás betöltésére joga-

sított hatósághoz intézett folyamondványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikat, tanári képesíttségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, védkötelezettségüket igazoló bizonyítványaikkal együtt **1896-ik év jun. 25-ig** küldjék be főtiszt. és mélt. Antal Gábor dunántúli ev. ref. püspök urhoz Ács-ra, Komárom m.

Megjegyeztetik, hogy csak ev. ref. vallású egyének pályázatai vétetnek figyelembe. A megválasztott, illetőleg kinevezett tanár, az országos tanári nyugdíjintézetnek jogositott és kötelezett tagja.

Állomását a kinevezett tanár 1896. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni, s a mennyiben eddig rendes tanárkép még nem működött tanár választatnék meg, vagy nevezetnék ki, egy év mulva végelegesítetik.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanáru, annak évi fizetése 800 frt leend, egy év alatt tartozik oklevelét megszerezni, s ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik, Kelt Pápán, 1896. máj. 16.

Darányi Ignác,
főiskolai világi gondnok.

Czike Lajos,
főiskolai egyházi gondnok.

Pályázat.

A **kisújszállási** államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa a **forténelem—földrajz** tanszékre pályázatot hirdet.

Pályázhatnak ev. ref. vallású, a kijelölt tanszakra képesített okleveles tanárok vagy tanárjelöltek; a megválasztott tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek köteles tagja lesz.

A rendes tanár fizetése 1200 frt és 200 frt lakpénz az egyházi pénztárból havi részletekben és négy ízben 50—50 frt ötödéves korpótlék. A helyettes tanár fizetése 800 frt, szintén előleges havi részletekben kiszolgáltatva.

Pályázók folyamondványaikat **f. évi junius 15-ig** alólírott elnökségnél nyujtsák be. E folyamondványukban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddigi netaláni alkalmazásuk okmányokkal igazolandók.

A megválasztott tanár egy évi sikeres működés után állandósíttatik, hivatalát f. év szept. elsején tartozik elfoglalni. Szükség esetén köteles más rokon tantárgyakat is tülerheltségének kikerülésével szintén előadni.

Kelt Kisújszálláson, az ev. ref. főgymn. igazgató tanácsának 1896. máj. 21-én tartott ülésében.

1—2

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész, ig. tan. elnök.

Pályázat ének és zenetanítói állomásra.

A **h.-m.-vásárhelyi** ref. főgymnasiumban ujonnan felállítandó ének és zenetanítói állásra, melylyel 800 frt törzsfizetés, a mellékilletmények élvezése, az országos tanári nyugdíjintézetben való részvétel van összekötve, képesített reform. egyénekre ezennel pályázat hirdettetik.

A tanító a fennálló tanterv és a helyi megállapodások értelmében az éneket és zenét tanítja a főgymn. növendékeknek s hivatalát a f. é. szept. 1-én tartozik elfoglalni.

A folyamondványok és mellékletei (keresztlevél, képesítettségi és érettségi bizonylatok) **ez évi jun. 20-ig** Szeremlei Sámuel elnök-lelkészhez küldendők be.

Bővebb értesítéssel szolgál a főgymn. igazgatóság. H.-M.-Vásárhelyen, 1896. máj. 23.

1—2

Szeremlei Sámuel.